

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

VERES PÉTER MA¹

(BEVEZETŐ GONDOLATOK EGY KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉSHEZ)

Általános iskolás tanulóként, majd később magyar szakos tanárként – viszonylag sokszor foglalkoztam Veres Péter műveivel. Évtizedekkel halála után, amikor már helye is alig maradt a magyar irodalom csarnokában, neve hallatán többnyire már csak egy verskezdet kívánczított a számra: „*Én nem mehetek el innen soha-sehova...*” S mily furcsaságot rögtönöz az élet, a folytatást már Radnóti súgta: „*Nekem szülőhazám itt e lángoktól ölelt kis ország...*” Így van ez, a nagy elmék olykor akaratlanul is egymás szavába vágnak, de nekik ez is megbocsátható. Különösen, ha mindketten igazat beszélnek.

Az írói életművekkel kapcsolatban kétféleképpen szokott ítélkezni az utókor. Az egyik vélemény szerint értékálló, mint az arany, a másik pedig azt állítja, hogy devalválódik, mint elhibázott gazdaságpolitika következtében a fizetőeszköz. S hogy ki melyiket érdemi, azt írója válogatja. Veres Péter munkáit maradásként tartja számon az irodalomtudomány. Mi hát az oka, hogy a polcra leemelt könyveit olvasás előtt le kell porolni? Csak annyi, hogy a halála óta eltelt fél évszázad alatt jobbnál jobb alkotások valóságos halmazát hozták létre a tehetségük mellett szorgalommal dolgozó utódok, az emberi elme befogadóképessége pedig – beleértve az olvasóét is –, jól tudjuk, messze van a tökéletestől. Már-már úgy tűnik, hogy az olvasónak is szakosodnia kellene bizonyos szerzőkre, műfajokra, témakörökre, de ennek módszertanát egyelőre még nem dolgozták ki a befogadás-elméletek esztétái.

A történelemtudománynak azonban léteznek a két háború közti időszakokkal és a szocializmus korai korszakával foglalkozó szakágai is, amelyeket Veres Péter szociografikus pontosságú elbeszéléseinek ismerete nélkül döresség jól és érzékletesen tanítani. Veres Péter ugyanis tanúja volt a magyar paraszti közösségek hagyományvesztéssel induló, elvándorlással folytatódó elkerülhetetlen bomlásának. Aggodalommal figyelte a szegényparasztság földnélkülivé válását, a zsellérség teljes elszegényedését, végigkísérhette az agrárproletariátus kialakulását. Ennek a magából kiforduló, majd a szocialista fordulattal újból átalakulásra

¹ Elhangzott az MMA Élő Folyóirat estjén 2022. 05. 23-án. A kerekasztal-beszélgetést Mezey Katalin Kossuth-díjas költő vezette.

kényszerített paraszti világnak nem volt Veres Péternél jobb ismerője, mert hőseivel azonos gazdasági környezetben élt, és velük együtt lélegzett. Lehetetlen hát, hogy az ő helyzetében ne kezdjen el valaki forradalmárként gondolkodni, de a továbblépéshez, a szervezkedéshez már nem volt eléggé elszánt.

„*Félrecsúszott forradalmár, tehát író*” – mondta magáról egyik legjobb önéletrajzi művében, a Szamadásban. Itt legalább az olvasó is meggyőződik arról, hogy a mű szerzője nem politikusnak, hanem olyan írónak született, aki külső megjelenésében paraszt, de belső értékét ismerve gondolkodni tudó, bölcs értelmiségi, aki az erkölcsi értékek sérülése esetén sem hajlandó sunyítani. Mesélték róla, hogy egy közönségtalálkozó végén elindult felé egy hölgy, ma azt mondanánk, egy rajongója, aki már útközben kerekítette karjait az ölelésre, kifestett száját a puszira. Nana! Állította meg Péter bátyánk mutatóujját is felemelve. Ehhez egyedül Nádasdi Julcsának van joga!

Arról már ritkábban esik szó, hogy Nádasdi Júlia öt gyermeket szült az írónak. Közülük az elsőszülött Nádasdi Péter néven szeretett volna apjához méltó nevet szerezn magának. Legismertebb munkája mégis az lett, amelyben apja küzdelmeiről, írói kibontakozásáról, művészi és emberi fejlődéséről beszél a szegénységet belülről megismerő kisfiú szemével. S mire befejezte a művet, maga is megértette, hogy a tölgyfa árnyékában nem olyan egyszerű naggyá emelkedni.

